Doof-zijn
Leven en overleven

Colofon

ISBN: 978 94 6365 947 5
1e druk 2026
© 2026, Henk Betten

Uitgeverij Elikser
Ossekop 4
8911 LE Leeuwarden
www.elikser.nl
Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Doof-zijn
Leven en overleven

Henk Betten

Elikser
UITGEVERIJ

He recalls: “I was told: ‘You’re not a deaf child - you’re just a hearing child who can’t hear.”

“Mij werd verteld: ‘Je bent geen doof kind - je bent gewoon een horend kind dat niet kan horen.’”

Paddy, Ladd, Engeland (2003),
wetenschapper, auteur, activist en onderzoeker Dovencultuur.
Understanding Deaf Culture: In Search of Deafhood.
Bristol, England.

https://www.theguardian.com/society/2003/mar/19/guardiansocietysupplement5

Inhoud

Introductie 9
Proloog van Sietse Boersma 11

Deel 1:
Doof-zijn en doofheid, info 13
Gebruik van handen voor de communicatie:
Gebarentaal 16
Handalfabet 29
Cijfergebaren 33
Worsteling ter acceptatie van de gebarentaal
in de Nederlandse Dovengemeenschap vanaf 1960 37
Puur Dovencultuur 44
Dovensport in Nederland: van lokaal initiatief
tot internationaal bereik 49
Het verschil in het hanteren van de term: *doof* of *doofstom* 54
Teletekst als venster op de wereld 58
Tolk Nederlandse Gebarentaal 62

Deel 2:
Dovenonderwijs 67
Start Dovenonderwijs te Parijs
Eeuwenoud conflict in het internationale dovenonderwijs 71
Leerplichtwet voor dove leerlingen en kinderrechten 81
Rol van ouders van een doof kind of dove kinderen 90

Korte histories 99
Dirk Johannes de Bie Vroom, eerste Dovenonderwijzer
in Nederland sinds 1814 99
Rudolf van Bögel uit Suriname, oud-leerling van
H.D. Guyot 105

Karl Heinrich Wilke (1800 - 1876), uitvinder van schoolplaten 109
Laurent Clerc (1785 - 1869), grondlegger van de Amerikaanse gebarentaal (ASL), samen met Thomas H. Gallaudet 113
Hartog van Adelsberg als doofblind slachtoffer (1889 - 1943) 120
Anna Vos-van Dam als dove overlevende (1927 - 2013) 124
Oorlogsherinneringen, interview 128

Deel 3:
Plots doof geworden 131
Teresa de Cartagena (ca. 1425 - na 1478), schrijfster 131
Pierre Desloges (1742 - ?), verdediger van de gebarentaal 134
Ludwig van Beethoven (1770 - 1827), muziekgenie 139
Francesco Goya (1746 - 1828), kunstschilder 145
Thomas Alva Edison (1847 - 1931), multi-uitvinder 148
Konstantin E. Tsiolkovsky (1857 - 1935), de vader van de raketten 151
Helen Keller (1888 - 1968), veelzijdige vrouw 155

Nederlandse dove kunstschilders 159
Hendrick Avercamp (1585 - 1634) 159
Jan Jansz. Voogelesang (1615 - 1657) 163
Johannes Thopas (Arnhem, 1626 - 1688/'95) 168
Elzenerus Helmigh (1776 - 1817) 171
Eelke Jelles Eelkema (1788 - 1839) 175
J.M. Graadt van Roggen (1867 - 1959) 180
Jan Zoetelief Tromp (1872 - 1947) 183
Lucas Kisjes (1878 - 1951) 187
Charles Eyck, dove kunstschilder (1897 - 1983) 190

Introductie

Eindelijk. Een goed begin!
Op 16 maart 2021 zet koning Willem-Alexander zijn handtekening onder de Wet erkenning Nederlandse Gebarentaal (NGT) Hierdoor is deze wet officieel goedgekeurd en daarna gepubliceerd in de Staatscourant op 2 april 2021.
Onze gebarentaal is sinds 1 juli 2021 een officiële taal naast het Nederlands en het Fries. Dat verplicht de overheid om het gebruik van deze taal in de samenleving aan te moedigen.
Uiteindelijk vindt er een erkenning van de Nederlandse Gebarentaal plaats, na een jarenlange strijd van de dovengemeenschap.
Om de belangrijke erkenning duurzaam te behouden, deel ik gedachten over doofheid en doof-zijn. Eveneens ter informatie voor iedereen, horend en doof, in de samenleving.

Wat houdt het doof-zijn precies in?
Dit bestaan hoort gewoon bij mensen die niet kunnen horen. Bijvoorbeeld mijzelf. Ik kan niets horen en ben continu bezig met het overwinnen van aanpassingsmoeilijkheden, omdat mijn situatie door het wegvallen van de zo belangrijke gehoorfunctie afwijkt van de algemene norm.
De eeuwenoude dovencultuur en -identiteit zijn gezien als onderdelen van het doof-zijn. De wortels daarvan zijn te vinden in de dovengemeenschap zelf.
Wat de levenswijze en de cultuur in onze samenleving betreft: er is een verschil tussen de dovenwereld en de horende wereld.

Het fundamentele principe van een inclusieve samenleving is: inclusie en betrokkenheid. Iedereen heeft het recht om deel te nemen aan de maatschappij en erbij te horen. Dit geldt voor alle aspecten van het leven, zoals werk, onderwijs en sociale activiteiten.
Ook probeer ik verhalen als iets bijzonders naar voren te brengen, zoals historische verhalen en biografieën over mensen met hun subjectieve belevingen en het sociale functioneren in het verleden. Waren er toen dezelfde gevoelens van onmacht en ook onbegrip van de omgeving van doof geworden mensen? Heden en verleden zijn immers hetzelfde.
En zijn dove Nederlandse kunstschilders succesvol of ze hebben te kampen met problemen?

Henk Betten

Bron:
https://www.rijksoverheid.nl/themas/overheid-en-democratie/erkende-talen/de-nederlandse-gebarentaal-ngt

Proloog

doof

mijn opa is doof
ik weet niet
hoe dat komt

als je doof bent
kun je niets meer horen

geen muziek
wat iemand zegt
geen geluid van de tv

opa's oren zijn doof
maar ik weet niet hoe
dat komt

Sietse Boersma, 7 jaar oud.

Bron:
F. S. Boersma

Deel 1

Doofheid en Doof-zijn, info

Inleiding
Als de uitsluitend medische term kent de doofheid soorten: doof geboren, doof geworden op zeer jeugdige leeftijd, op latere leeftijd en ouderdomsdoofheid.

Doofheid
Na het ontdekken van het feit dat een baby bijvoorbeeld stilligt, proberen de horende ouders er met geluidsmiddelen achter te komen of hun kind al dan niet doof is. Het gehooronderzoek in het Audiologisch Centrum is bindend voor het al dan niet plaatsen van een doof kind op een school voor het verkrijgen van aangepast onderwijs. Dove kinderen leren nu nog tijdens het onderwijs van Koninklijke Kentalis en Koninklijke Auris Groep hoe ze moeten spreken en de mond moeten afkijken.
Totale doofheid, althans in mijn geval, houdt in dat het geluid tot het oor komt en daar tegen een muur botst. Het wordt dan weer in de algemene ruimte geplaatst. De frequentie van de tonen maakt niet uit.
Dove mensen zonder enig gehoor hebben geen hinder van de volkomen stilte rondom hen en accepteren hun doof-zijn gewoon. Horende personen hebben de neiging om medelijden te voelen voor deze individuen, die prachtige geluiden zoals muziek, voordrachten van poëzie en dergelijke missen. Muziek is een onbekend fenomeen: dove mensen zijn zich niet bewust van de exacte bete-

kenis. De trillingen door de voeten op een houten vloer of door de handen die op bepaalde voorwerpen, bijvoorbeeld een tafel of stoel, rusten, voelen ze weliswaar als gewoon het geluid van het lawaai.

Doof-zijn

Het kan bij sommige horende mensen de vraag oproepen hoe een dove het doof-zijn ervaart. Er zijn dingen die hij mist: gesprekken die hij zijn medemensen ziet voeren maar niet kan horen, en vogels zien maar hen niet kan horen fluiten.

Zo hebben dove mensen een beperkte gewaarwording van hun omgeving. Een dove weet niet wie er achter hem staat of loopt en of er wat achter zijn rug gebeurt. Alles moet via zijn ogen waarneembaar zijn. Hij kan schrikken als iemand hem op zijn rug tikt voor iets.

Wat doe ik om de aandacht te trekken? Ik loop dus naar hem toe om op zijn arm te tikken. Of een lamp aan- en uitschakelen om aandacht te trekken. Dat is nu cultuur en deze cultuur is al meer dan 200 jaar oud!

Na het doorlopen van een dovenonderwijs komen doof geboren jongeren meestal tot de conclusie dat de taal en het onbegrip van hun omgeving hindernissen vormen.

De stem van een dove klinkt niet als een gewone stem, omdat hij zijn eigen stem niet zelf kan horen. Als een horend iemand eens met een dove wil praten, is het noodzakelijk om naar hem of haar te kijken. Dove mensen moeten de mond van de gesprekspartner kunnen zien. Wanneer het gehoor wegvalt, nemen ze alles via de ogen op.

Het was toen niet mogelijk voor dove mensen om erkend te worden om hun gebarentaal. Hun leven was slechts

een aaneenschakeling van spot en onbegrip. In sommige landen is dit nog steeds het geval.

Bronnen:

Betten, Henk (1979)
Het doof-zijn bekeken. In: brochure van de Voorlichtingscommissie van de Nederlandse Dovenraad.
Den Haag.

https://www.kentalis.nl/

https://auris.nl/

www.dovenschap.nl

Bouwmeester, Bea en Terpstra, Linde (2022)
Hier zijn wij!
Groningen.